

ตำรวจกับประเด็นการอุ้มหาย : แนวคิด ปัญหา อุปสรรค และแนวทางแก้ไข

Police and the issue of disappearances : Concepts Issues Challenges and Solutions

Academic Articles

บทความวิชาการ

ไพฑริฐ มุละสีวะ (Phathairat Mulasiwa)

สถานีตำรวจภูธรกุฉุม จังหัดยโสธร

Kut Chum Provincial Police Station, Yasothon Province

Corresponding Author, E-mail : Police.phathairat@gmail.com Tel, 080 742 7504

Article history

Received: 6 December, 2024 | Revised: 28 January, 2025 | Accepted: 28 January, 2025

| Available Online: 29 January, 2025

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้นำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับการอุ้มหาย พบว่าเป็นแนวคิดที่เกิดจากการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่รัฐได้ทรมานหรือกระทำทารุณโหดร้ายและกระทำให้บุคคลเป็นผู้สูญหายต่อผู้เสียหายหรือผู้ถูกทรมานในลักษณะเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานของประชาชนทั่วไป สาละสำคัญของพระราชบัญญัติการป้องกันและปราบปรามการทรมานและทำให้บุคคลสูญหาย พ.ศ. 2565 พบว่า มีอยู่ 3 ฐานความผิด ดังนี้ 1) ความผิดฐานกระทำทรมาน 2) ความผิดฐานกระทำการที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือย่ำยีศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และ 3) ความผิดฐานกระทำให้บุคคลสูญหาย ปัญหาและอุปสรรคของการอุ้มหายจากเจ้าหน้าที่รัฐ พบว่า 1) เกิดจากการกำหนดอัตราโทษที่ไม่เหมาะสมกับความผิดสำหรับเจ้าหน้าที่รัฐ 2) เกิดจากการขาดการสร้างภูมิคุ้มกันแก่ประชาชนให้ตระหนักถึงความสำคัญเรื่องสิทธิมนุษยชน 3) เกิดจากการเยียวยาผู้เสียหายจากการถูกซ้อมและทำให้กลับคืนสู่สภาพเดิมทั้งทางร่างกายและจิตใจล่าช้า และ 4) เกิดจากการขาดการสร้างภาคีเครือข่ายภาคประชาชนให้เป็นองค์กรตรวจสอบการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่รัฐ ตั้งแต่ขั้นจับกุมและควบคุมตัว ตลอดจนถึงพนักงานสอบสวนในลักษณะคู่ขนานกับองค์กรของรัฐ และ แนวทางแก้ไขปัญหาและอุปสรรคของการอุ้มหายจากเจ้าหน้าที่รัฐ และหลักธรรม พบว่า 1) แนวทางในการสร้างภูมิคุ้มกันด้านทานแก่ประชาชนทั่วไปให้ตระหนักถึงความสำคัญเรื่องสิทธิมนุษยชน พร้อมประยุกต์ใช้หลักเมตตา 2) แนวทางในการเยียวยาผู้เสียหายจากการถูกซ้อมและทำให้กลับคืนสู่สภาพเดิมทั้งทางร่างกายและจิตใจล่าช้า พร้อมประยุกต์ใช้หลักกรุณา และ 3) แนวทางในการสร้างภาคีเครือข่ายภาคประชาชนให้เป็นองค์กรตรวจสอบการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่รัฐ ตั้งแต่ขั้นจับกุมและควบคุมตัว ตลอดจนถึงพนักงานสอบสวนคู่ขนานกับองค์กรของรัฐ พร้อมประยุกต์ใช้หลักอวิหิงสา

คำสำคัญ: ตำรวจ; ประเด็นการอุ้มหาย; หลักเมตตา; หลักกรุณา; หลักอวิหิงสา

Abstract

This academic article presents the concept of disappearance. It was found that it is a concept that arises from the performance of government officials who have tortured or committed cruelty and made persons disappear to the victims or tortured persons in a manner that violates the basic human rights of the general public. The essence of the Prevention and Suppression of Torture and Disappearance Act of 2022 found that there are 3 offenses as follows: 1) Offenses of committing torture 2) Offenses of committing cruel, inhumane, or degrading acts. being a human being and 3) the crime of causing the disappearance of a person Problems and obstacles in the disappearance of government officials were found to be 1) caused by setting penalty rates that are inappropriate for the offense for government officials. 2) caused by a lack of immunization for the people to be aware of the importance of human rights. 3) caused by the delay in rehabilitating victims of beatings and returning them to their original state, both physically and mentally, and 4) caused by the lack of creation of public sector networks to be organizations that monitor the performance of government officials. From the stage of arrest and detention as well as the investigative officer level in a parallel manner with the organization.

Keywords: police; Issue of disappearance; Principle of kindness; principle of kindness; Principle of non-violence

บทนำ

การทรมานหรือการอุ้มหายเป็นอาชญากรรมพิเศษ ที่ทุกฝ่ายต้องเฝ้าระวังหรือช่วยกันสอดส่องดูแลการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่รัฐว่าเป็นไปตามกฎหมาย ข้อบังคับ กฎ ระเบียบหรือไม่ นอกจากนั้นจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องเรียนรู้และเข้าใจกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการทรมานหรือการอุ้มหาย เพื่อใช้ป้องกันตัวเองและช่วยผู้อื่นที่ตกอยู่ในเหตุการณ์หรือสถานการณ์ที่สุ่มเสี่ยงต่อการถูกทำร้ายหรือถูกทรมาน หรือการทำทารุณโหดร้าย ย่ำยีศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และอาจนำไปสู่การถูกบังคับให้เป็นบุคคลสูญหายในที่สุด (Amnesty International Thailand, 2567)

พระราชบัญญัติการป้องกันและปราบปรามการทรมานและการกระทำทำให้บุคคลสูญหาย พ.ศ. 2565 มีผลบังคับใช้ไปตั้งแต่วันที่ 22 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2566 โดยมีหลักการและวัตถุประสงค์ 3 ประการ ดังนี้

1. เพื่อป้องกันไม่ให้เจ้าหน้าที่รัฐหรือตำรวจ ทรมาน หรือกระทำการที่โหดร้ายไร้มนุษยธรรม หรือย่ำยีศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ต่อประชาชนหรือผู้ถูกอุ้มหาย เช่น กำหนดให้เจ้าหน้าที่รัฐ ทุกหน่วยงานทั้งตำรวจ ทหาร เจ้าหน้าที่ป่าไม้ สรรพสามิต สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด ฯลฯ หากมีการจับกุมหรือควบคุมตัวผู้ใด จะต้องแจ้งการจับกุมและควบคุมผู้ถูกจับหรือผู้ต้องหาต่อพนักงานอัยการและฝ่ายปกครองทราบทันที และในขณะที่จับกุมและควบคุมตัวผู้ถูกจับหรือผู้ต้องหานั้นจะต้องบันทึกวิดีโอหรือภาพเคลื่อนไหวอยู่ตลอดเวลา จนกว่าจะส่งตัวผู้ถูกจับหรือผู้ต้องหาให้พนักงานสอบสวน นอกจากนั้นจะต้องทำบันทึกการจับกุมและควบคุมตัวโดยละเอียด เพื่อใช้ในการตรวจสอบและเป็นพยานหลักฐานในการดำเนินคดีกับผู้ถูกจับหรือผู้ต้องหารายนั้น ๆ

2. เพื่อปราบปรามเจ้าหน้าที่รัฐหรือตำรวจที่กระทำผิด โดยกำหนดให้เจ้าหน้าที่รัฐหรือตำรวจ ไม่ว่าจะหน่วยงานใดก็ตาม หากมีการทรมาน กระทำการที่โหดร้ายๆ หรือการอุ้มหายประชาชน จะต้องถูกดำเนินคดีและถูกลงโทษตามกฎหมาย

3. เพื่อเยียวยาประชาชนที่ถูกเจ้าหน้าที่รัฐหรือตำรวจทรมาน ถูกกระทำอย่างโหดร้ายๆ หรืออุ้มหาย และครอบครัวผู้ถูกเจ้าหน้าที่รัฐอุ้มหาย นอกจากนั้นประชาชนหรือครอบครัวผู้ถูกเจ้าหน้าที่รัฐอุ้มหายยังมีสิทธิได้รับค่าเยียวยาจากรัฐ (Amnesty International Thailand, 2567)

พระราชบัญญัตินี้ มุ่งคุ้มครองประชาชนทุกคนที่อยู่ในประเทศไทย รวมทั้งกลุ่มเปราะบาง เช่น คนยากจน แรงงานข้ามชาติ ผู้ลี้ภัย ผู้ใช้ยาเสพติด กลุ่มชาติพันธุ์ ผู้ต้องสงสัยในคดีเล็กน้อย ฯลฯ ซึ่งคนกลุ่มนี้เสี่ยงต่อการถูกทรมาน ถูกปฏิบัติอย่างโหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือย่ำยีศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ หรือถูกอุ้มหายโดยเจ้าหน้าที่รัฐ เช่น อาจถูกจับเป็นแพะ และถูกทรมานๆ ให้รับสารภาพ หรือรีดหรือบังคับเอาข้อมูลหรือความลับบางอย่าง เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการดำเนินคดีของเจ้าหน้าที่รัฐ หากถูกทรมานจนได้รับบาดเจ็บสาหัสหรือเสียชีวิต หรือเป็นผู้ที่ทราบการกระทำผิดของเจ้าหน้าที่รัฐ ก็อาจถูกเจ้าหน้าที่รัฐอุ้มหายไป เช่น กรณีของบิลลี่ ผู้นำกะเหรี่ยงบางกลอย ที่หายไปหลังจากถูกเจ้าหน้าที่อุทยานแก่งกระจานจับกุมและควบคุมตัวไป (Amnesty International Thailand, 2567)

นอกจากนี้กฎหมายยังคุ้มครองคนไทยที่อยู่ต่างประเทศ หากมีหลักฐานว่า เขาถูกทรมาน ถูกกระทำโหดร้ายๆ หรือถูกอุ้มหาย โดยมีเจ้าหน้าที่รัฐไทยเกี่ยวข้อง กฎหมายสามารถลงโทษเจ้าหน้าที่รัฐไทยได้ และยังคุ้มครองคนไทยที่ตกเป็นผู้เสียหายตาม ในต่างประเทศ ให้สามารถเอาลงโทษผู้กระทำความผิดในประเทศไทยได้ด้วย ซึ่งสอดคล้องกับหลักดินแดนของประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 5, 6 (Office of the Council of State, 2022, Volume 139, Chapter 66 A)

เหตุผลในการเขียนบทความนี้ ผู้เขียนต้องการจะนำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับการอุ้มหายทั้งของไทยและต่างประเทศ สารสำคัญของพระราชบัญญัติการป้องกันและปราบปรามการทรมานและทำให้บุคคลสูญหาย พ.ศ. 2565 ปัญหาและอุปสรรคของการอุ้มหายจากเจ้าหน้าที่รัฐ ตลอดจนแนวทางแก้ไขปัญหาและอุปสรรคของการอุ้มหายจากเจ้าหน้าที่รัฐ

แนวคิดเกี่ยวกับการอุ้มหาย

การทรมานหรือบังคับบุคคลให้สูญหาย หรือที่เรียกกันทั่วไปว่า “การอุ้มหาย” นั้นเป็นอีกหนึ่งรูปแบบของการละเมิดสิทธิมนุษยชนขั้นร้ายแรง ซึ่งหมายถึงการที่เจ้าหน้าที่รัฐ หรือบุคคล หรือกลุ่มบุคคลที่ได้รับคำสั่ง สนับสนุน หรือรู้เห็นเป็นใจในการจับกุม คุมขัง ลักพา หรือลิดรอนเสรีภาพของบุคคล โดยพยายามปกปิดชะตากรรมหรือที่อยู่ของบุคคลนั้น ๆ (Amnesty International Thailand, 2567)

การกระทำบุคคลสูญหายเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนอย่างร้ายแรงตามอนุสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยการคุ้มครองบุคคลทุกคนจากการหายสาบสูญโดยถูกบังคับ ค.ศ. 2006 และสารสำคัญของอนุสัญญานี้ต้องการการผลักดันให้ประเทศภาคีบัญญัติให้การบังคับบุคคลให้สูญหายเป็นความผิดทางอาญา ซึ่งประเทศไทยยังไม่เป็นภาคีตามอนุสัญญาดังกล่าวเพียงแต่ลงนามในอนุสัญญาเท่านั้น ทั้งนี้การลงนามดังกล่าวประเทศไทยมีพันธะที่จะไม่สามารถกระทำการใดให้กระทบกระเทือนต่อสารสำคัญอันเป็นวัตถุประสงค์ของอนุสัญญานี้ และในปัจจุบันประเทศไทยได้มีการผลักดันร่างพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการ

ทรมานและการกระทำให้บุคคลสูญหาย พ.ศ.... (2024, Library Journal Thaksin University. 9 (13); 120) และในปัจจุบันนี้ ได้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติการป้องกันและปราบปรามการทรมานและทำให้บุคคลสูญหาย พ.ศ. 2565 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อคุ้มครองและปกป้องบุคคลจากการทรมาน หรือกระทำทารุณโหดร้าย หรือทำให้บุคคลสูญหาย ซึ่งถือว่าเป็นการละเมิดต่อบุคคลที่ถูกจับหรือควบคุมหรือตกเป็นผู้ต้องหา บ่อยครั้งที่ผู้สูญหายไม่ได้รับการปล่อยตัวและไม่มีผู้ทราบชะตากรรมของเขาอีกเลย จึงถือได้ว่าเป็นการละเมิดอย่างต่อเนื่องต่อสิทธิมนุษยชนของครอบครัวของเขา ซึ่งไม่มีโอกาสได้ทราบความจริงว่าผู้สูญหายทำอะไร อยู่ที่ไหน มีชีวิตอยู่หรือไม่

การทรมานหรือการบังคับบุคคลให้สูญหายได้ถูกนำมาใช้อย่างแพร่หลายทั่วโลก รวมถึงในประเทศไทย ซึ่งคดีที่เป็นที่รู้จักของประชาชนทั่วไป เช่น กรณีคดีนายสมชาย นีละไพจิตร ทนายที่ว่าความให้ประชาชนในพื้นที่ชายแดนภาคใต้ที่อ้างว่าถูกทรมานโดยเจ้าหน้าที่รัฐเพื่อรับสารภาพ ซึ่งได้หายตัวไปมากกว่า 10 ปีแล้ว (2024, [onlind] Retrieved <https://www.thaipbs.or.th/news/content/341966>, (accessed 10 August 2024) บังคับให้สูญหาย สมชาย นีละไพจิตร และอีกกรณีคดีของบิลลี่ หรือนายพอลละจี รักจงเจริญ ซึ่งเป็นหนึ่งในผู้นำชาวกะเหรี่ยงบ้านบางกลอย อำเภอแก่งกระจาน จังหวัดเพชรบุรี และเป็นหนึ่งในพยานคดีที่ชาวบ้านโป่งลึก-บางกลอยยื่นฟ้องชัยวัฒน์ ลิ้มลิขิตอักษร หัวหน้าอุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน (ในขณะนั้น) ข้อหาเผาบ้านและยุงฉางของชาวบ้านให้ได้รับความเสียหาย บิลลี่ได้หายตัวไปแล้วมากกว่า 4 ปีแล้ว (2024, [onlind]. Retrieved <https://www.thaipbs.or.th/news/content/341966>, (accessed 10 August 2024) และล่าสุดกรณีคดีของลุงเปี้ยก หรือ นายปัญญา เกือบกลาย ซึ่งเป็นแพทย์ในคดีฆาตกรรมป่าบัวผัน (ภรรยาของตน) เมื่อวันที่ 12 มกราคม พ.ศ. 2567 ที่ผ่านมา ซึ่งมีลักษณะเป็นการทรมานหรือกระทำทารุณโหดร้ายต่อผู้ต้องหา โดยเจ้าหน้าที่รัฐหรือตำรวจใช้ถุงดำคลุมศีรษะของลุงเปี้ยกและเปิดแอร์ให้เย็น เพื่อให้ลุงเปี้ยกยอมรับสารภาพเป็นคนลงมือฆ่าป่าบัวผัน ซึ่งเป็นภรรยาของตนเอง ต่อมาเมื่อมีการสอบสวนคดีใหม่ จึงพบพยานหลักฐานสำคัญจากกล้องวงจรปิดที่บ้านทิกภาพว่าป่าบัวผันถูกกลุ่มวัยรุ่นในพื้นที่อำเภอรัฐประเศชุมทำลายถึงแก่ชีวิต ทำให้ลุงเปี้ยกพ้นผิด และมีการดำเนินคดีกับเจ้าหน้าที่รัฐหรือตำรวจ จำนวน 9 นาย (2024, [onlind]. Retrieved <https://www.thaipbs.or.th/news/content/341966>, (accessed 10 August 2024) จากกรณีคดีทั้ง 3 เหล่านี้ แสดงให้เห็นว่า เจ้าหน้าที่รัฐหรือตำรวจใช้วิธีการทรมาน หรือกระทำทารุณโหดร้ายต่อบุคคลหรือผู้ต้องหาเป็นเครื่องมือเพื่อให้บุคคลหรือผู้ต้องหายอมรับสารภาพหรือรีดเอาข้อมูลหรือความลับจากบุคคลที่ถูกจับหรือผู้ต้องหา ไม่เพียงแค่อุบัติเหตุจับและควบคุมตัวเท่านั้น เขี่ยมักถูกทรมานด้วยวิธีการที่โหดร้าย ปาเถื่อนอีกด้วย และอีกสิ่งหนึ่งที่น่าเศร้า ก็คือเหยื่อส่วนใหญ่มักไม่ได้รับการปล่อยตัวและถูกปกปิดชะตากรรม ทำให้สังคม หรือแม้แต่ครอบครัวของพวกเขาไม่สามารถให้ความช่วยเหลือได้ และถึงแม้ว่าพวกเขาจะรอดชีวิตออกมาได้ รอยแผลทั้งบนร่างกายและจิตใจยังคงติดตัวเขาไปตลอดชีวิต

ในขณะที่ยังมีการบังคับบุคคลให้สูญหายจากเจ้าหน้าที่รัฐหรือตำรวจเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องโดยเจ้าหน้าที่รัฐหรือตำรวจใช้วิธีการทรมานหรืออุ้มหายและการทำให้บุคคลสูญหายเป็นเครื่องมือในการสร้างความหวาดกลัวต่อสังคมในวงกว้าง การกระทำอันโหดร้ายดังกล่าวมีจุดประสงค์เพื่อสร้างบรรยากาศที่ไม่ปลอดภัย เพื่อยุติการกระทำต่อทั้งบุคคลที่ถูกบังคับให้สูญหาย ชุมชนและสังคม การบังคับบุคคลให้สูญหายได้กลายเป็นปัญหาสำคัญของโลกในปัจจุบัน ซึ่งเกิดมากขึ้นกับปัญหาภายใน โดยเฉพาะเพื่อกำจัดศัตรูทางการเมือง

ซึ่งเป้าหมายที่สำคัญของรัฐในการบังคับบุคคลให้สูญหาย คือนักปกป้องสิทธิมนุษยชน ญาติของเหยื่อ พยาน และทนายความ รวมถึงกลุ่มเปราะบางต่าง ๆ เช่น เด็กและเยาวชน และบุคคลพิการอีกด้วย

การบังคับให้บุคคลสูญหายในทุก ๆ ครั้งนั้นได้ละเมิดสิทธิตามหลักสิทธิมนุษยชนทั้งสิทธิในเสรีภาพและความปลอดภัย สิทธิที่จะไม่ถูกทรมานและถูกปฏิบัติหรือลงโทษอย่างโหดร้าย สิทธิที่จะไม่ถูกกักขังอย่างไม่มนุษยธรรม สิทธิในการได้รับพิจารณาคดีอย่างเป็นธรรม สิทธิการเป็นบุคคลตามกฎหมาย และสิทธิในชีวิตครอบครัว

สาระสำคัญของพระราชบัญญัติการป้องกันและปราบปรามการทรมานและทำให้บุคคลสูญหาย พ.ศ. 2565

เมื่อพิจารณาจากตัวบทของพระราชบัญญัติการป้องกันและปราบปรามการทรมานและทำให้บุคคลสูญหาย พ.ศ. 2565 แล้ว พบว่ามีสาระสำคัญของพระราชบัญญัติการป้องกันและปราบปรามการทรมานฯ มีอยู่ 3 ฐานความผิด ดังนี้ 1) ความผิดฐานกระทำความทรมาน 2) ความผิดฐานกระทำการที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือย่ำยีศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และ 3) ความผิดฐานกระทำให้บุคคลสูญหาย โดยพระราชบัญญัตินี้มีเหตุผลและความจำเป็นในการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลตามพระราชบัญญัตินี้ เพื่อให้ความคุ้มครองบุคคลทุกคนจากการทรมานและการกระทำให้บุคคลสูญหาย ซึ่งกระทำโดยเจ้าหน้าที่รัฐ ตลอดจนเพิ่มประสิทธิภาพในการบังคับใช้กฎหมายเพื่อป้องกัน ปราบปราม และเยียวยาผู้เสียหายจากการกระทำในลักษณะดังกล่าว ซึ่งการตราพระราชบัญญัตินี้สอดคล้องกับเงื่อนไขที่บัญญัติไว้ในมาตรา 26 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยแล้ว (Authentic water has merit, 2566)

ก่อนที่จะกล่าวถึงรายละเอียดของฐานความผิดทั้ง 3 ฐานนั้น จะกล่าวถึงความหมายของการทรมานเสียก่อน

พระราชบัญญัติการป้องกันและปราบปรามการทรมานและกระทำให้บุคคลสูญหาย พ.ศ. 2565 ได้ให้ความหมายของการทรมานว่า “การทรมาน หมายความว่า การกระทำด้วยประการใดที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรมหรือย่ำยีศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ อันเป็นเหตุให้ผู้อื่นถูกลดทอนคุณค่าหรือละเมิดสิทธิขั้นพื้นฐาน ความเป็นมนุษย์ หรือเกิดความเจ็บปวดหรือความทุกข์ทรมานแก่ร่างกายหรือจิตใจ” (Authentic water has merit, 2566)

อนุสัญญาต่อต้านการทรมานและการปฏิบัติหรือการลงโทษที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือที่ย่ำยีศักดิ์ศรี (Convention Against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment) หรือเรียกโดยย่อว่า CAT ได้รับการตกลงรับ และเปิดให้ลงนาม ให้สัตยาบัน และภาคยานุวัติโดยข้อมติของสมัชชาสหประชาชาติ ที่ 39/46 วันที่ 10 ธันวาคม ค.ศ. 1984 มีผลบังคับใช้ในวันที่ 26 มิถุนายน ค.ศ. 1987 ตามข้อ 27 (1) โดยข้อที่ 1 ของอนุสัญญาต่อต้านการทรมาน (Convention Against Torture : CAT) ได้ให้ความหมายของการทรมานไว้ว่า การทรมาน หมายความว่า การกระทำใดก็ตามโดยเจตนาที่ทำให้เกิดความเจ็บปวดหรือความทุกข์ทรมานอย่างสาหัส ไม่ว่าทางกายหรือทางจิตใจต่อบุคคลใด บุคคลหนึ่ง เพื่อความมุ่งประสงค์ที่จะให้ได้มาซึ่งข้อสนเทศหรือคำสารภาพจากบุคคลนั้นหรือจากบุคคลที่สาม การลงโทษบุคคลนั้น สำหรับการกระทำ ซึ่งบุคคลนั้นหรือบุคคลที่สามกระทำหรือถูกสงสัยว่าได้กระทำ หรือเป็นการข่มขู่ให้กลัวหรือเป็นการบังคับขู่เข็ญบุคคลนั้นหรือบุคคลที่สาม หรือเพราะเหตุผลใด บนพื้นฐานของการเลือกปฏิบัติ ไม่ว่าจะเป็นในรูปใด เมื่อความเจ็บปวดหรือความทุกข์ทรมานนั้นกระทำโดย หรือด้วยการ

ยุง หรือโดยความยินยอม หรือรู้เห็นเป็นใจของเจ้าพนักงานของรัฐ หรือของบุคคลอื่นซึ่งปฏิบัติหน้าที่ในตำแหน่งทางการ ทั้งนี้ ไม่รวมถึงความเจ็บปวดหรือความทุกข์ทรมานที่เกิดจาก หรืออันเป็นผลปกติจาก หรืออันสืบเนื่องมาจากการลงโทษทั้งปวงที่ชอบด้วยกฎหมาย ” (Faculty of Law, Thammasat University, 2566)

ด้วยเหตุนี้ ภายใต้คำจำกัดความตามอนุสัญญาดังกล่าวจึงประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญ 3 ประการ คือ (1) การกระทำโดยเจตนาที่ทำให้เกิดความเจ็บปวดหรือความทุกข์ทรมานอย่างสาหัสไม่ว่าทางกายหรือทางจิตใจ (2) โดยที่เจ้าพนักงานของรัฐมีความเกี่ยวข้องไม่ว่าโดยตรงหรือโดยอ้อม และ (3) เพื่อความมุ่งประสงค์เฉพาะ (For a specific purpose) ที่จะให้ได้มาซึ่งข้อสนเทศหรือคำสารภาพจากบุคคลนั้น หรือจากบุคคลที่สาม กฎหมายระหว่างประเทศได้บัญญัติห้ามการทรมานอันเป็นการห้ามโดยเด็ดขาด (Absolute) และไม่สามารถผ่อนปรนได้ (Unable to relax) ไม่ว่าในสภาวะสงคราม วิกฤตการณ์ทางการเมืองภายในประเทศ หรือสภาวะฉุกเฉินอื่นใดก็ตาม (Faculty of Law, Thammasat University, 2566)

เมื่อพิจารณาจากความหมายของการทรมานตามพระราชบัญญัติการป้องกันและปราบปรามการทรมานและกระทำให้เป็นบุคคลสูญหาย พ.ศ. 2565 ประกอบอนุสัญญาต่อต้านการทรมานและการปฏิบัติหรือการลงโทษที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือที่ย่ำยีศักดิ์ศรี ค.ศ. 1987 แล้ว การทรมาน หมายความว่า การกระทำใดก็ตามโดยเจตนาที่ทำให้เกิดความเจ็บปวดหรือความทุกข์ทรมานอย่างสาหัส ไม่ว่าทางกายหรือทางจิตใจต่อบุคคลใดบุคคลหนึ่ง เพื่อความมุ่งประสงค์ที่จะให้ได้มาซึ่งข้อเท็จจริงหรือความลับหรือคำสารภาพจากบุคคลนั้นหรือจากบุคคลที่สาม การลงโทษบุคคลนั้น สำหรับการกระทำ ซึ่งบุคคลนั้นหรือบุคคลที่สามกระทำหรือถูกสงสัยว่าได้กระทำ หรือเป็นการข่มขู่ให้กลัวหรือเป็นการบังคับขู่เข็ญบุคคลนั้นหรือบุคคลที่สาม (Authentic water has merit, 2566)

ผู้กระทำความผิดทั้ง 3 ฐานนี้ กฎหมายกำหนดว่าจะต้องเป็นเจ้าหน้าที่รัฐที่ปฏิบัติหน้าที่หรืออ้างอำนาจหน้าที่โดยตรง เพื่อกระทำการบางอย่าง เช่น เป็นตำรวจหรือทหาร ที่ปฏิบัติหน้าที่เข้าจับกุมผู้ต้องหาหรือเจ้าหน้าที่นอกเครื่องแบบจับและซ้อมคู่อริ โดยอ้างว่าคู่อรินั้นค้ายา เป็นต้น นอกจากนี้ ผู้ที่ไม่ได้เป็นเจ้าหน้าที่รัฐ แต่ร่วมหรือช่วยเจ้าหน้าที่ในการกระทำความผิด ก็อาจถูกดำเนินคดีตามกฎหมายนี้ได้เช่นกัน

สาระสำคัญของพระราชบัญญัตินี้ ประกอบด้วยมาตรา 5, 6, 7, 42, 22, 23

มาตรา 5 กำหนดว่า ผู้ใดเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือกระทำความผิดด้วยประการใด ๆ โดยใช้หรืออ้างอำนาจรัฐ (โดยตรงหรือโดยปริยาย) ทำให้ผู้อื่นเจ็บปวดหรือทุกข์ทรมานอย่างร้ายแรงแก่ร่างกายหรือจิตใจ โดยมีวัตถุประสงค์พิเศษ ดังนี้ 1) ให้ได้ข้อมูลหรือคำรับสารภาพจากผู้ถูกทรมานหรือจากผู้อื่น หรือ 2) เพื่อลงโทษผู้ถูกทรมานโดยมีสาเหตุจากการกระทำของผู้นั้นหรือผู้อื่น หรือ 3) เพื่อข่มขู่หรือขู่เข็ญผู้ที่ถูกทรมานหรือผู้อื่น หรือ 4) เป็นการเลือกปฏิบัติไม่ว่ารูปแบบใดก็ตาม เจ้าหน้าที่รัฐผู้นั้นทำผิดฐานกระทำการทรมาน (Authentic water has merit, 2566)

มาตรา 6 กำหนดว่า ความผิดฐานกระทำการที่โหดร้ายไร้มนุษยธรรม หรือย่ำยีศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ว่า ถ้าเจ้าหน้าที่รัฐ กระทำความผิดด้วยประการใด ๆ ที่มีลักษณะอย่างใดอย่างหนึ่งต่อไปนี้ 1) โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือ 2) ย่ำยีศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ จนมีผลทำให้ผู้ถูกกระทำถูกลดทอนคุณค่าความเป็นมนุษย์

หรือถูกละเมิดสิทธิขั้นพื้นฐานของความเป็นมนุษย์ หรือเกิดความเจ็บปวดหรือทุกข์ทรมานแก่ร่างกายหรือจิตใจ แต่ไม่ถึงขั้นร้ายแรงหรือ ไม่มีวัตถุประสงค์พิเศษ ตามมาตรา 5 เจ้าหน้าที่ผู้นั้นมีความผิดฐานกระทำการที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือย่ำยีศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ (Authentic water has merit, 2566)

มาตรา 7 กำหนดว่า หากเจ้าหน้าที่รัฐคนใดเอาตัวบุคคลไป แต่ปฏิเสธว่าไม่ได้ทำ หรือปกปิดชะตากรรมหรือสถานที่ควบคุมตัวบุคคลนั้น ทำให้บุคคลนั้นไม่ได้รับการคุ้มครอง ถือว่าเจ้าหน้าที่รัฐนั้นกระทำความผิดฐานกระทำให้บุคคลสูญหาย (Authentic water has merit, 2566)

มาตรา 42 กำหนดว่า ผู้บังคับบัญชาผู้ใดทราบว่ามีผู้ได้บังคับบัญชาซึ่งอยู่ภายใต้การบังคับบัญชาของตนจะกระทำหรือได้กระทำความผิดตามมาตรา 35 มาตรา 36 มาตรา 37 หรือมาตรา 38 และไม่ดำเนินการที่จำเป็นและเหมาะสม เพื่อป้องกันหรือระงับการกระทำความผิด หรือไม่ดำเนินการหรือส่งเรื่องให้ดำเนินการสอบสวนและดำเนินคดีตามกฎหมาย ต้องระวางโทษกึ่งหนึ่งของโทษที่กำหนดไว้สำหรับความผิดนั้น (Authentic water has merit, 2566)

ผู้บังคับบัญชาตามวรรคหนึ่งจะต้องเป็นผู้ซึ่งมีหน้าที่รับผิดชอบและมีอำนาจควบคุมการกระทำซึ่งเกี่ยวข้องกับความผิดฐานกระทำความทรมาน ความผิดฐานกระทำการที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือย่ำยีศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ หรือความผิดฐานกระทำให้บุคคลสูญหาย

นอกจากนั้น ยังมีมาตราที่เกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่รัฐหรือตำรวจ ได้แก่ มาตรา 22, 23 ซึ่งกำหนดให้เจ้าหน้าที่รัฐหรือตำรวจนั้น กรณีมีการจับกุมและควบคุมตัวผู้ถูกจับหรือผู้ต้องหา จะต้องปฏิบัติตามวิธีการและแนวทาง ดังนี้

มาตรา 22 กำหนดว่า การควบคุมตัวทุกครั้งเจ้าหน้าที่ของรัฐผู้รับผิดชอบ จะต้องบันทึกภาพและเสียงอย่างต่อเนื่องในขณะที่จับและควบคุม กระทั่งส่งตัวให้พนักงานสอบสวนหรือปล่อยตัวบุคคลดังกล่าวไป ยกเว้นเหตุสุดวิสัยที่ไม่สามารถกระทำได้ แต่ต้องลงบันทึกเหตุการณ์เป็นหลักฐานไว้ในบันทึกการควบคุมตัว เพื่อป้องกันเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นระหว่างทาง เช่น การทรมาน ย่ำยีศักดิ์ศรีจากจุดที่ถูกจับ จากที่ลับตาคน หรือแฉะไปในที่ใดที่หนึ่งเพื่อรีดไถเอาเงินต่อรองหรือรีดเอาข้อมูล เพื่อให้ได้คำรับสารภาพ เมื่อถึงสถานีตำรวจจะได้นำต่อการดำเนินคดี (Authentic water has merit, 2566)

มาตรา 23 กำหนดว่า ในการควบคุมตัว เจ้าหน้าที่ของรัฐผู้รับผิดชอบต้องบันทึกข้อมูลเกี่ยวกับผู้ถูกควบคุมตัวโดยอย่างน้อยต้องมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

- (1) ข้อมูลอัตลักษณ์เกี่ยวกับผู้ถูกควบคุมตัว เช่น ชื่อ นามสกุล หรือตำแหน่งบรรณ
- (2) วัน เวลา และสถานที่ของการถูกควบคุมตัว และข้อมูลเกี่ยวกับเจ้าหน้าที่ของรัฐผู้ทำการควบคุมตัว ในกรณีที่มีการย้ายสถานที่ดังกล่าว จะต้องระบุถึงสถานที่ปลายทางที่รับตัว ผู้ถูกควบคุมตัว รวมทั้งเจ้าหน้าที่ของรัฐผู้รับผิดชอบการย้ายนั้น
- (3) คำสั่งที่ให้มีการควบคุมตัว และเหตุแห่งการออกคำสั่งนั้น
- (4) เจ้าหน้าที่ของรัฐผู้ออกคำสั่งให้ควบคุมตัว
- (5) วัน เวลา และสถานที่ของการปล่อยตัวผู้ถูกควบคุมตัว และผู้มารับตัวผู้ถูกควบคุมตัว

(6) ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพร่างกายและจิตใจของผู้ถูกควบคุมตัวก่อนถูกควบคุมตัวและก่อนการปล่อยตัว ในกรณีที่ผู้ถูกควบคุมตัวถึงแก่ความตายระหว่างการควบคุมตัว จะต้องระบุถึงสาเหตุแห่งการตายและสถานที่เก็บศพ

(7) ข้อมูลอื่น ๆ ที่คณะกรรมการกำหนดเพื่อป้องกันการทรมาน การกระทำที่โหดร้ายไร้มนุษยธรรม หรือย่ำยีศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ หรือการกระทำที่บุคคลสูญหาย (Authentic water has merit, 2566)

ปัญหาและอุปสรรคของการอุ้มหายของเจ้าหน้าที่รัฐหรือตำรวจ

การทรมานหรือการบังคับให้บุคคลสูญหายนั้น ถือเป็นอาชญากรรมพิเศษที่ก่อความหวาดกลัวและน่าสะพรึงกลัวแก่ประชาชนทั่วไปจากการกระทำของเจ้าหน้าที่รัฐหรือตำรวจ เจ้าหน้าที่รัฐหรือตำรวจใช้วิธีการทรมานหรือทำทารุณโหดร้าย โดยมีรูปแบบต่าง ๆ เช่น การใช้ถุงดำคลุมศีรษะ การใช้ผ้ามัดปิดตา การจับกดน้ำ การซ้อมร่างกาย การขังไว้ในห้องเย็น เป็นต้น รูปแบบการทรมานหรือการทำทารุณโหดร้ายเหล่านี้ เจ้าหน้าที่รัฐหรือตำรวจใช้เป็นเครื่องมือในการทำให้ผู้ถูกจับหรือผู้ต้องหายอมรับสารภาพ หรือรีดเอาข้อมูลหรือความลับจากผู้ถูกจับหรือผู้ต้องหา เมื่อพิจารณาจากข้อมูลข่าวสารที่ปรากฏตามสื่อสังคมออนไลน์ ซึ่งสามารถเข้าถึงได้โดยง่าย ประกอบกับข้อเท็จจริงที่เจ้าหน้าที่รัฐหรือตำรวจได้ปฏิบัติหน้าที่ โดยละเมิดต่อกฎหมายและสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐาน

จากการศึกษาเรื่องการอุ้มหายของเจ้าหน้าที่รัฐหรือตำรวจแล้วนั้น ผู้เขียนพบว่ามีปัญหาและอุปสรรคของการอุ้มหายของเจ้าหน้าที่รัฐหรือตำรวจ 4 ประเด็น ดังนี้

1. ปัญหาและอุปสรรคเกิดจากการกำหนดอัตราโทษที่ไม่เหมาะสมกับความผิดสำหรับเจ้าหน้าที่รัฐหรือตำรวจ

พระราชบัญญัติการป้องกันปราบปรามการทรมานและทำให้บุคคลสูญหาย พ.ศ. 2565 กำหนดไว้ในมาตรา 42 ว่าผู้บังคับบัญชาผู้ใดทราบว่ามีผู้ใต้บังคับบัญชาซึ่งอยู่ภายใต้การบังคับบัญชาของตน จะกระทำหรือได้กระทำความผิดตามมาตรา 35 มาตรา 36 มาตรา 37 หรือมาตรา 38 และไม่ดำเนินการที่จำเป็นและเหมาะสม เพื่อป้องกันหรือระงับการกระทำความผิด หรือไม่ดำเนินการหรือส่งเรื่องให้ดำเนินการสอบสวนและดำเนินคดีตามกฎหมาย ต้องระวางโทษกึ่งหนึ่งของโทษที่กำหนดไว้สำหรับความผิดนั้น มาตรานี้กฎหมายต้องการวางมาตรการเพื่อมิให้ผู้บังคับบัญชาส่งเสริมหรือสนับสนุนผู้ใต้บังคับบัญชาหรือเมื่อผู้ใต้บังคับบัญชากระทำความผิดความผิดฐานกระทำการทรมาน ความผิดฐานกระทำการที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือย่ำยีศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ หรือความผิดฐานกระทำให้บุคคลสูญหาย แล้วช่วยปกปิดข้อมูลหรือช่วยเหลือเพื่อมิให้ผู้ใต้บังคับบัญชาได้รับโทษ โดยในมาตรา 42 กำหนดโทษไว้กึ่งหนึ่งสำหรับความผิด ซึ่งถือว่าเป็นการกำหนดโทษไว้น้อยและไม่เหมาะสมกับความผิด อันจะนำไปสู่การช่วยเหลือหรือช่วยปกปิดความผิดที่ผู้ใต้บังคับบัญชากระทำความผิดได้

2. ปัญหาและอุปสรรคเกิดจากการขาดการสร้างภูมิคุ้มกันแก่ประชาชนให้ตระหนักถึงความสำคัญเรื่องสิทธิมนุษยชน

พระราชบัญญัติการป้องกันปราบปรามการทรมานและทำให้บุคคลสูญหาย พ.ศ. 2565 มิได้กำหนดการสร้างภูมิคุ้มกันแก่ประชาชนตระหนักถึงความสำคัญของเรื่องสิทธิมนุษยชน ซึ่งถือว่าสิทธิมนุษยชนนั้นเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของมนุษย์ทุกคนที่จะต้องได้รับการรักษาและหวงแหนมิให้ผู้ใดมาล่วงละเมิด

ได้ ตามอนุสัญญาว่าด้วยการต่อต้านการทรมานและการกระทำอื่น ๆ ที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือย่ำยีศักดิ์ศรีนั้น การทรมานเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนที่ร้ายแรงที่สุดประเภทหนึ่ง และเป็นสิ่งที่ถูกห้ามตามกฎหมายระหว่างประเทศอย่างเด็ดขาด เนื่องจากการทรมานเป็นการกระทำที่ป่าเถื่อนและย่ำยีศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ บ่อนทำลายขั้นตอนกระบวนการยุติธรรม ทั้งไม่มีเหตุผลหรือกรณีใด ๆ ที่สามารถรับรองความชอบธรรมของการทรมานได้

3. ปัญหาและอุปสรรคเกิดจากการเยียวยาผู้เสียหายจากการถูกซ้อมและทำให้กลับคืนสู่สภาพเดิมทั้งทางร่างกายและจิตใจล่าช้า

พระราชบัญญัติการป้องกันปราบปรามการทรมานและทำให้บุคคลสูญหาย พ.ศ. 2565 มาตรา 27 วางหลักการเยียวยาแก่ผู้เสียหายจากการถูกซ้อมและทำให้กลับคืนสู่สภาพเดิมทั้งทางร่างกายและจิตใจให้มากที่สุด โดยกำหนดว่า เพื่อประโยชน์ในการยุติการกระทำที่อ้างตามมาตรา 26 และเยียวยาความเสียหายเบื้องต้น ศาลอาจมีคำสั่งดังต่อไปนี้

- (1) ให้ยุติการทรมาน หรือการกระทำที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือย่ำยีศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์
- (2) ให้เปลี่ยนสถานที่ควบคุมตัว
- (3) ให้ผู้ถูกควบคุมตัวได้พบญาติ ทนายความ หรือบุคคลอื่นซึ่งไว้วางใจเป็นการส่วนตัว
- (4) ให้มีการรักษาพยาบาลและการประเมินโดยแพทย์ทางนิติเวชศาสตร์ และแพทย์ทางจิตเวชศาสตร์ที่รับรองโดยแพทยสภารวมทั้งให้มีการจัดทำบันทึกทางการแพทย์ตลอดจนการฟื้นฟูร่างกายและจิตใจ
- (5) ให้เปิดเผยเอกสารบันทึกหรือข้อมูลอื่นใด
- (6) กำหนดมาตรการอื่นใดที่เหมาะสมเพื่อประโยชน์ในการยุติการทรมาน การกระทำที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือย่ำยีศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ หรือการทำให้บุคคลสูญหาย หรือเยียวยาความเสียหายเบื้องต้นให้แก่ผู้เสียหาย

กรณีที่ศาลพิจารณาแล้วเห็นว่า ไม่มีเหตุจำเป็นในการควบคุมตัวต่อไป ให้ศาลสั่งปล่อยตัวในระหว่างควบคุมตัวโดยพลัน (Office of the Council of State, 2022, Volume 139, Chapter 66 A)

หลักการเยียวยาผู้เสียหายจากการถูกซ้อมและทำให้กลับคืนสู่สภาพเดิมทั้งทางร่างกายและจิตใจ ตาม พระราชบัญญัติฯ นั้น ในทางปฏิบัติเกิดความล่าช้าในการเยียวยาผู้เสียหาย ประกอบกับติดขั้นตอนและวิธีการทางราชการ จึงนำไปสู่ความล่าช้าในการเยียวยาผู้เสียหายได้ทันทั่วถึง

4. ปัญหาและอุปสรรคเกิดจากการขาดการสร้างภาคีเครือข่ายภาคประชาชนให้เป็นองค์กรตรวจสอบการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่รัฐหรือตำรวจ ตั้งแต่ขั้นจับกุมและควบคุมตัว ตลอดจนชั้นพนักงานสอบสวนในลักษณะคู่ขนานกับองค์กรของรัฐ

พระราชบัญญัติการป้องกันและปราบปรามการทรมานและทำให้บุคคลสูญหาย พ.ศ. 2565 นี้ ถึงแม้ว่ามิได้กำหนดหลักการสร้างภาคีเครือข่ายภาคประชาชนในการตรวจสอบการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่รัฐหรือตำรวจไว้ ประกอบกับรัฐไม่เห็นความสำคัญกับการสร้างภาคีเครือข่ายภาคประชาชนให้เป็นองค์กรที่มีอำนาจและหน้าที่ตรวจสอบการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่รัฐหรือตำรวจ ตั้งแต่ขั้นจับกุมและควบคุมตัวผู้เสียหายหรือผู้ต้องหา ตลอดจนชั้นพนักงานสอบสวนในลักษณะเป็นคู่ขนานกับองค์กรภาครัฐ เมื่อรัฐไม่เห็นความสำคัญของการสร้างภาคีเครือข่ายภาคประชาชน และไม่ต้องการให้ภาคประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการ

ปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่รัฐหรือตำรวจ จึงเกิดช่องว่างระหว่างหน่วยงานของรัฐกับภาคประชาชนและนำมาสู่ความเห็นที่ไม่ลงรอยกันเรื่อยมา

แนวทางแก้ไขปัญหาและอุปสรรคของการอุ้มหายของเจ้าหน้าที่รัฐหรือตำรวจ และหลักธรรม

สำหรับแนวทางแก้ไขปัญหาและอุปสรรคของการอุ้มหายจากเจ้าหน้าที่รัฐหรือตำรวจนั้น ผู้เขียนจะนำเสนอแนวทางแก้ไขปัญหาและอุปสรรคเป็น 4 ประเด็น ดังนี้

1. แนวทางในปรับปรุงหรือแก้ไขกฎหมายเพิ่มโทษแก่เจ้าหน้าที่รัฐหรือตำรวจและออกกฎหมายเอาผิดทางอาญากับการทรมาน ด้วยการสร้างนิยามการทรมานที่ชัดเจนตามมาตรฐานอนุสัญญาต่อต้านการทรมาน เพื่อให้เจ้าหน้าที่รัฐหรือตำรวจเกรงกลัวต่อโทษที่กฎหมายกำหนดไว้เพื่อลงโทษเจ้าหน้าที่รัฐหรือตำรวจที่กระทำความผิดหรือละเมิดต่อกฎหมาย แต่เมื่อพิจารณามาตรา 42 แล้ว จะเห็นได้ว่ากฎหมายต้องการวางมาตรการเพื่อบังคับบัญชาส่งเสริมหรือสนับสนุนผู้ได้บังคับบัญชาหรือเมื่อผู้ได้บังคับบัญชากระทำความผิดฐานกระทำทรมาน ความผิดฐานกระทำการที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือย่ำยีศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ หรือความผิดฐานกระทำให้บุคคลสูญหาย แล้วช่วยปกปิดข้อมูลหรือช่วยเหลือเพื่อบังคับบัญชาได้รับโทษ โดยในมาตรา 42 กำหนดโทษไว้ถึงหนึ่งสำหรับความผิด ซึ่งถือว่าเป็นการกำหนดโทษไว้สถานเบาและไม่เหมาะสมกับความผิด อันจะนำไปสู่การช่วยเหลือหรือช่วยปกปิดความผิดที่ผู้ได้บังคับบัญชากระทำความผิดจากผู้บังคับบัญชา โดยใช้หลักเมตตาที่ประกอบด้วยความรักใคร่ปรารถนาดีอยากให้เขามีความสุข มีจิตอันแผ่ไมตรีและคิดทำประโยชน์แก่ผู้ถูกทรมานหรืออุ้มหายซึ่งเป็นบุคคลที่ถูกเจ้าหน้าที่รัฐทำร้ายหรือเบียดเบียนเขา Suttantapitaka Dighanikāya Pāṭikavagga (Tripitaka thai, 2539, 10/184/225), (Tripitaka thai, 2539; 11/228/232)

2. แนวทางในการสร้างภูมิคุ้มกันแก่ประชาชนทั่วไปให้ตระหนักถึงความสำคัญเรื่องสิทธิมนุษยชน ซึ่งถือว่าเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานที่มนุษย์ทุกคนควรให้ความสำคัญ เพราะเป็นเจ้าของสิทธิที่ผู้อื่นจะมาล่วงละเมิดไม่ได้ ตลอดจนหน่วยงานของรัฐประชาสัมพันธ์เชิญชวนให้ประชาชนทั่วไปเข้ามารับรู้และเข้าใจถึงสิทธิขั้นพื้นฐานของตน ห่วงแค้นและรักษาสีสิทธิของตนมิให้ผู้อื่นมาล่วงละเมิดได้ง่าย นอกจากนั้น การสร้างภูมิคุ้มกันทางปัญญาแก่ประชาชน ถือว่าเป็นอีกทางเลือกหนึ่งที่รัฐและเอกชนหรือภาคประชาชนควรหันหน้าเข้าหากันเพื่อสร้างอาวุธทางปัญญาให้แก่ประชาชนทั่วไปไว้ใช้ในการตรวจสอบการละเมิดสิทธิมนุษยชนของเจ้าหน้าที่รัฐหรือตำรวจในระยะยาว โดยใช้หลักเมตตาที่ประกอบด้วยความรักใคร่ปรารถนาดีอยากให้เขามีความสุข มีจิตอันแผ่ไมตรีและคิดทำประโยชน์แก่ผู้ถูกทรมานหรืออุ้มหายซึ่งเป็นบุคคลที่ถูกเจ้าหน้าที่รัฐทำร้ายหรือเบียดเบียนเขา Suttantapitaka Dighanikāya Pāṭikavagga (Tripitaka thai, 2539; 10/184/22), Suttantapitaka Dighanikāya Mahāvagga. (Tripitaka thai, 2539; 10/184/22)

3. แนวทางในการเยียวยาผู้เสียหายจากการถูกซ้อมและทำให้กลับคืนสู่สภาพเดิมทั้งทางร่างกายและจิตใจและเกิดประสิทธิภาพสูงสุดแก่ผู้เสียหายหรือผู้ถูกทรมาน เนื่องจากการทรมานหรืออุ้มหาย และกระทำให้เป็นบุคคลสูญหายนั้น ผู้ได้รับความเสียหาย ได้แก่ประชาชนทั่วไปนั่นเอง เมื่อประชาชนได้รับความเสียหายจากการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่รัฐหรือตำรวจ กรณีถูกทรมานหรืออุ้มหาย และกระทำให้เป็นบุคคลสูญหาย ย่อมตกเป็นผู้เสียหาย จึงมีสิทธิได้รับการเยียวยาหรือเรียกค่าตอบแทนจากรัฐได้ การให้การเยียวยาและค่าตอบแทนแก่ผู้เสียหายจากรัฐนั้น ย่อมนำมาซึ่งความเป็นธรรมแก่ผู้เสียหายและญาติของ

ผู้เสียหาย แต่การเยียวยาและค่าตอบแทนนั้นจะต้องกระทำการโดยเร่งด่วนและเหมาะสมแก่เวลาและบุคคลผู้ได้รับความเสียหายประกอบกัน โดยใช้หลักเกณฑ์ที่ประกอบด้วยความสงสาร คิดช่วยให้เขาพ้นทุกข์ ใฝ่ใจในอันจะปลดปล่อยบำบัดความทุกข์ยากเดือดร้อนให้แก่ผู้ถูกรุณานหรือถูกอุ้มหาย เพื่อทำให้เขาพ้นจากความทุกข์เกิดจากการถูกรุณานทางร่างกายและจิตใจ Suttantapitaka Dīghanikāya Mahāvagga (Tripitaka thai, 2539, 10/184/225), Suttantapitaka Dīghanikāya Pāṭikavagga (Tripitaka thai, 2539; 11/228/232)

4. แนวทางในการสร้างภาคีเครือข่ายภาคประชาชนให้เป็นองค์กรตรวจสอบการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่รัฐหรือตำรวจตั้งแต่ชั้นจับกุมและควบคุมตัว ตลอดจนถึงพนักงานสอบสวนคู่ขนานกับองค์กรของรัฐ การสร้างเครือข่ายภาคประชาชนให้ครอบคลุมพื้นที่ทั่วประเทศเพื่อทำหน้าที่ตรวจสอบการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่รัฐหรือตำรวจ กรณีมีการถูกรุณานหรืออุ้มหายและกระทำให้บุคคลสูญหายต่อผู้เสียหายหรือผู้ต้องหา ตั้งแต่ชั้นจับกุมและควบคุมตัว ตลอดจนถึงพนักงานสอบสวนในลักษณะเป็นคู่ขนานกับองค์กรหรือหน่วยงานของรัฐที่มีหน้าที่ตรวจสอบการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่รัฐหรือตำรวจ รวมทั้งเปิดช่องทางหรือโอกาสให้ผู้มีส่วนได้เสีย เช่น พ่อแม่ สามีหรือภรรยา บุตร เป็นต้น เข้ามาตรวจสอบการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่รัฐหรือตำรวจได้ทันทั่วถึง ประกอบกับการประยุกต์ใช้หลักอวิหิงสา เป็นหลักสร้างภาคีเครือข่ายในการตรวจสอบการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่รัฐหรือตำรวจ โดยไม่คิดเบียดเบียน รังแก ข่มเหงผู้ถูกรุณานหรือญาติพี่น้องของเขา โดยประยุกต์ใช้หลักอวิหิงสา Suttantapitaka Khuddakanikāya Jātaka (Tripitaka thai, 2539; 28/240/86)

สรุป

การถูกรุณานหรือการอุ้มหายเป็นอาชญากรรมพิเศษ ที่ทุกฝ่ายต้องเฝ้าระวังหรือช่วยกันสอดส่องดูแล การปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่รัฐว่าเป็นไปตามกฎหมาย ข้อบังคับ กฎ ระเบียบหรือไม่ นอกจากนั้นจำเป็นจะต้องเรียนรู้และเข้าใจกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการถูกรุณานหรือการอุ้มหาย เพื่อใช้ป้องกันตัวเองและช่วยผู้อื่นที่ตกอยู่ในเหตุการณ์หรือสถานการณ์ที่เสี่ยงต่อการถูกทำร้ายหรือถูกรุณาน หรือการทำทารุณโหดร้าย ย้ายศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และอาจนำไปสู่การถูกบังคับให้เป็นบุคคลสูญหายในที่สุด

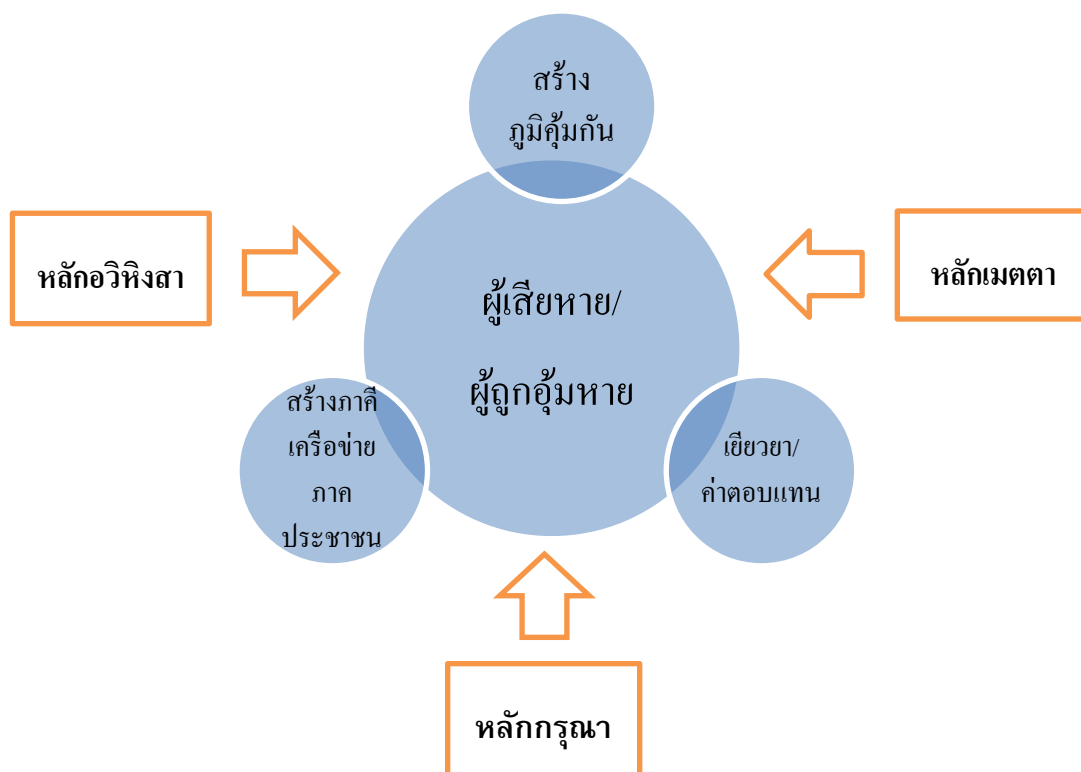
สำหรับปัญหาและอุปสรรคของการอุ้มหายจากเจ้าหน้าที่รัฐหรือตำรวจนั้น ได้แก่ 1) เกิดจากการกำหนดอัตราโทษที่ไม่เหมาะสมกับความผิดสำหรับเจ้าหน้าที่รัฐหรือตำรวจ 2) เกิดจากการขาดการสร้างภูมิคุ้มกันแก่ประชาชนให้ตระหนักถึงความสำคัญเรื่องสิทธิมนุษยชน 3) เกิดจากการเยียวยาผู้เสียหายจากการถูกซ้อมและทำให้กลับคืนสู่สภาพเดิมทั้งทางร่างกายและจิตใจได้มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ล่าช้า และ 4) เกิดจากการขาดการสร้างภาคีเครือข่ายภาคประชาชนให้เป็นองค์กรตรวจสอบการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่รัฐหรือตำรวจตั้งแต่ชั้นจับกุมและควบคุมตัว ตลอดจนถึงพนักงานสอบสวนในลักษณะคู่ขนานกับองค์กรของรัฐ

สำหรับแนวทางแก้ไขปัญหาและอุปสรรคของการอุ้มหายจากเจ้าหน้าที่รัฐหรือตำรวจนั้น ได้แก่ 1) แนวทางในปรับปรุงหรือแก้ไขกฎหมายเพิ่มโทษแก่เจ้าหน้าที่รัฐหรือตำรวจ โดยประยุกต์ใช้หลักเมตตา 2) แนวทางในการสร้างภูมิคุ้มกันด้านทานแก่ประชาชนทั่วไปให้ตระหนักถึงความสำคัญเรื่องสิทธิมนุษยชน โดยประยุกต์ใช้หลักเมตตา 3) แนวทางในการเยียวยาผู้เสียหายจากการถูกซ้อมและทำให้กลับคืนสู่สภาพเดิมทั้งทางร่างกายและจิตใจได้มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ โดยประยุกต์ใช้หลักกรุณา และ 4) แนวทางในการสร้างภาคีเครือข่ายภาคประชาชนให้เป็นองค์กรตรวจสอบการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่รัฐหรือตำรวจตั้งแต่ชั้นจับกุม

และควบคุมตัว ตลอดจนชั้นพนักงานสอบสวนคู่ขนานกับองค์กรของรัฐประกอบกับการประยุกต์ใช้หลักอวิชิตา เป็นหลักสร้างภาคีเครือข่ายในการตรวจสอบการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่รัฐหรือตำรวจ โดยไม่คิดเบียดเบียน รังแก ข่มเหงผู้ถูกทรมานหรือญาติพี่น้องของเขา โดยประยุกต์ใช้หลักอวิชิตา

องค์ความรู้ใหม่

จากการศึกษาเรื่อง “ตำรวจกับประเด็นการอุ้มหาย : แนวคิด ปัญหา อุปสรรค และแนวทางแก้ไข” นั้น ผู้เขียนได้นำประเด็นต่าง ๆ มาสังเคราะห์เป็นองค์ความรู้ใหม่ได้ 3 ประเด็น ดังนี้

แผนภาพแสดงองค์ความรู้ใหม่ในแก้ไขปัญหาและอุปสรรคการอุ้มหายจากเจ้าหน้าที่รัฐ

จากแผนภาพนี้ แสดงให้เห็นว่า องค์ความรู้ใหม่ในการแก้ไขปัญหาและอุปสรรคของผู้เสียหายหรือผู้ถูกทรมานจากเจ้าหน้าที่รัฐนั้น มีอยู่ 3 ประการ ดังนี้

1. สร้างภูมิคุ้มกันให้ผู้เสียหายหรือผู้ถูกซ้อมหรือถูกทรมานให้ตระหนักถึงความสำคัญในเรื่องสิทธิมนุษยชน ซึ่งถือว่าเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานที่มนุษย์ทุกคนควรให้ความสำคัญ เพราะเป็นเจ้าของสิทธิที่ผู้อื่นจะมาล่วงละเมิดไม่ได้ ตลอดจนหน่วยงานของรัฐประชาสัมพันธ์เชิญชวนให้ประชาชนทั่วไปเข้ามารับรู้และเข้าใจถึงสิทธิขั้นพื้นฐานของตน ห่วงแหนและรักษาสีสิทธิของตนมิให้ผู้อื่นมาล่วงละเมิดได้ง่าย นอกจากนั้น การสร้างภูมิคุ้มกันทางปัญญาแก่ประชาชน ถือว่าเป็นอีกทางเลือกหนึ่งที่รัฐและเอกชนหรือภาคประชาชนควรหันหน้าเข้าหากันเพื่อสร้างอาวุธทางปัญญาให้แก่ประชาชนทั่วไปไว้ใช้ในการตรวจสอบการละเมิดสิทธิมนุษยชนของเจ้าหน้าที่รัฐหรือตำรวจในระยะยาว ประกอบกับการประยุกต์ใช้หลักเมตตา เป็นหลักสร้างภูมิคุ้มกันให้เจ้าหน้าที่รัฐหรือตำรวจให้ตระหนักถึงสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐาน และความปรารถนาดีต่อผู้ถูกทรมานหรือถูกอุ้มหายเสมือนเป็นคนไทยหรือพี่น้องร่วมชาติเดียวกัน

2. การเยียวยาหรือค่าตอบแทนแก่ผู้เสียหายหรือผู้ถูกซ้อมหรือถูกทรมานให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด เนื่องจากการทรมานหรืออุ้มหาย และกระทำให้เป็นบุคคลสูญหายนั้น ผู้ได้รับความเสียหาย ได้แก่ ประชาชนทั่วไปนั่นเอง เมื่อประชาชนได้รับความเสียหายจากการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่รัฐหรือตำรวจ กรณีถูกทรมานหรืออุ้มหาย และกระทำให้เป็นบุคคลสูญหาย ย่อมตกเป็นผู้เสียหาย จึงมีสิทธิได้รับการเยียวยาหรือเรียกค่าตอบแทนจากรัฐได้ การให้การเยียวยาและค่าตอบแทนแก่ผู้เสียหายจากรัฐนั้น ย่อมนำมาซึ่งความเป็นธรรมแก่ผู้เสียหายและญาติของผู้เสียหาย แต่การเยียวยาและค่าตอบแทนนั้นจะต้องกระทำการโดยเร่งด่วนและเหมาะสมแก่เวลาและบุคคลผู้ได้รับความเสียหาย ประกอบกับการประยุกต์ใช้หลักกฎหมาย เป็นหลักเยียวยาหรือค่าตอบแทนแก่ผู้ถูกทรมานหรือญาติ โดยมีความสงสาร คิดช่วยให้พ้นทุกข์ ใฝ่ใจในอันจะปลดปล่อยบำบัดความทุกข์ยากเดือดร้อนของผู้ถูกทรมานหรือญาติพี่น้องของเขา

3. การสร้างภาคีเครือข่ายภาคประชาชนในการตรวจสอบการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่รัฐหรือตำรวจ ตั้งแต่ชั้นจับกุมและควบคุม ตลอดจนชั้นพนักงานสอบสวนในลักษณะคู่ขนาดกับกับหน่วยงานของรัฐ และองค์กรระหว่างประเทศ กรณีผู้เสียหายหรือผู้ถูกซ้อมหรือถูกทรมาน รวมทั้งผู้มีส่วนได้กับผู้เสียหาย เช่น พ่อแม่ สามีหรือภรรยา หรือบุตร เป็นต้น ถูกเจ้าหน้าที่รัฐหรือตำรวจทรมานและทำให้เป็นบุคคลสูญหาย สามารถเข้ามาตรวจสอบการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่รัฐหรือตำรวจได้ทันทีที่ ประกอบกับการประยุกต์ใช้หลักอภินิหาร เป็นหลักสร้างภาคีเครือข่ายในการตรวจสอบการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่รัฐหรือตำรวจ โดยไม่คิดเบียดเบียน รังแก ข่มเหงผู้ถูกทรมานหรือญาติพี่น้องของเขา

Reference

Books :

Faculty of Law, Thammasat University. (2023). *Diverse and Easy-to-Understand Legal ledge Series 17: The Act on Prevention and Suppression of Torture and Enforced Disappearance B.E. 2565 : Guidelines for Interpretation and Enforcement*. Bangkok: Thammasat University Press.

Mahachulalongkornrajavidyalaya University. (2539). *Mahachulalongkornrajavidyalaya Tripitaka*. Mahachulalongkornrajavidyalaya Printing House.

Namthae Meeboonsawad. (2023). *Explanation of the Law on the Prevention and Suppression of Torture and Enforced Disappearance*. Bangkok: Winyuchon Publishing.

Journal :

Wirat Natipwet. (2020). Draft Act for the Prevention and Suppression of Torture and Persons Disappearance. (People's Edition) : Study only the structure of criminal responsibility in the case of Crime of causing the disappearance of a person” *Library Journal Thaksin University*. 9(13); 120.

Revealing the story behind the "Billy" case, recording memories Lawyer-Journalist. [online]. Retrieved from www.thaipbs.or.th. (accessed 10 August 2024)

Royal Gazette :

Office of the Council of State. (2022). *Act on prevention and suppression of torture and Disappeared Persons Act 2022*. (25 October 2022). Royal Gazette. Volume 139, Chapter 66 A.

Electronic media :

Be aware. The Act on Prevention and Suppression of Torture and Enforced Disappearance. [online]. Retrieved from www.amnesty.or.th. (accessed 10 August 10, 2024)

Closing the case of "Uncle Piak", ordering charges against 9 Aranyaprathet police officers. [online]. Retrieved from www.thaipbs.or.th. (accessed 10 August 2024)

Enforced disappearance of individuals. (Online). www.amnesty.or.th. (accessed 10 August 10, 2024)

Forced disappearance of Somchai Neelapaijit : Atrocities in the name of the law and the justice process. [online]. Retrieved from www.pridi.or.th/th/content. (accessed 10 August 2024)